

Науковий дискурс в історію вищої освіти Франції (на базі Імператорського університету)

С.В. Стыскун, О.В. Плахотнік

Київський національний університет імені Т. Шевченка, Київ, Україна

Paper received 19.10.15; Accepted for publication 28.11.15.

Анотація. Статтю присвячено дослідженню науково - педагогічних засад управління сучасною університетською освітою Франції. Розглянуто функціонування системи управління на базі Імператорського університету і відповідно пов'язану з ним стратегію розвитку вищої освіти.

Ключові слова: управління освітою, Імператорський університет, вища освіта, історико-педагогічний аналіз

Неначе Гольфстрім могутньою рушійною силою у процесі становлення та управління в системі вищої освіти Франції відіграв Імператорський університет. Він своїм колосальним впливом спричинив кардинальні зміни на французькій освітній мапі.

У суспільстві ніколи не припинялося обговорення питання функціонування системи університетської освіти, її проблем, а в наукових колах держави існували різні стратегії розвитку. Зокрема освітня система Франції, що вважається однією з найбільш привабливих для більшості країн світу в силу своєї ефективності, що доведена багатьма роками її існування. В більшості університетах мріяли про факультети, які б займалися справжньою освітою і наукою, а не виконували б „обслуговуючі» функції екзаменаційних комісій. Потрібна була дієва, централізована верхівка управління вищою освітою.

Незважаючи на те, що праці зазначених авторів здобулись на ґрунтовне і різноаспектне дослідження, згадаємо, зокрема, напрацювання М. Владимірова, С. Головки, Л. Зязюн, Ф. Контрельов, К. Корсак, З. Малькова, Л. Макарова, А. Максименко, Д. Мартинель, залишилось однак чимало запитань, що потребують глибшого прочитання. Отож метою нашої наукової роботи є дослідження на основі історико-педагогічного аналізу розвитку університетської освіти Франції виявити тенденції, напрями науково – педагогічних засад управління та реформування змісту університетської освіти, фактори, які впливають на цей процес, їх причини та наслідки для змісту університетської освіти Франції.

Актуальність запропонованої теми наукового дослідження вмотивована необхідністю багатоаспектного вивчення управлінських процесів сучасної вищої освіти Франції, аналізу з погляду його історичних вимірів та модифікацій.

Словники визначають передумову як попередню умову, початкове положення, припущення, що вважається істинним; те, що є умовою для іншого тощо [7, с. 6]. У контексті нашого дослідження передумовою становлення і розвитку університетської освіти Франції є історична ситуація, в якій виник університет, а також історичні події різних епох, що вплинули на його подальший розвиток.

Залучаючи до кола нашого дослідження систему управління в Імператорському університеті, зауважимо, що саме модель наполеонівського університету головним чином пов'язана з синтезом положень і проектів, що визріли ще за часів Старого режиму, а пізніше були використані й удосконалювалися революційними законодавцями. Всіх їх об'єднував один

спільний намір - створення системи вищої національної університетської освіти.

«Ідея зібрати в один корпус усі складники освіти не була новою. Вона існувала до Революції і після неї. Це була ідея А.Рішельє, ідея президента Ж.-М.Роллана і парламентарів. Вони пропонували приєднати до Паризького університету всю освіту королівства з координаційним органом у центрі (le bureau de correspondance), з урядовою радою на чолі (le conseil de gouvernement) і чиновниками-контролерами повсюди», - писав Л.Ліар, один із засновників університетів періоду Третьої республіки й автор знаменитої «Історії вищої освіти», опублікованої в 1894 р. [4, 88]. Королівська влада вже тривалий час брала участь у реорганізації існуючих закладів освіти, створювала мережу установ, які спеціалізувалися в наукових дослідженнях та професійній підготовці кадрів із вищою технічною освітою для країни. Так, у відповідь на різноманітні потреби суспільства і держави виникли вищі навчальні та наукові заклади: такі, як Колеж-де-Франс (le College de France, 1530 р.), Жарден-де-Плант (le Jardin des Plantes, 1626 р.), Обсерваторія Академії наук (l'Observatoire de l'Academie des Sciences, 1672 р.), Школа Мостів і Доріг (l'Ecole des Ponts et Chaussees, 1747 р.), Школа Інженерів (l'Ecole du Genie a Mezieres, 1748 р.), Гірнична школа (l'Ecole des Mines, 1783 р.). Єзуїтські заклони в 1762 р., які призвели до звільнення близько третьої частини педагогів в колежах, сприяли більшому втручанню держави в освіту, її впливу на раціоналізацію шкільної карти секуляризацію педагогічного персоналу і нормалізацію критеріїв прийому на роботу викладачів шляхом запровадження у 1766 р. конкурсу агреже на факультеті мистецтв у Парижі. Таким чином, вводився не лише контроль з боку держави над вищою освітою, але, крім цього, було вжито заходів щодо уніфікації, систематизації освіти, - наприклад, конкурсний відбір учнів на надання, що частково практикувався ще за часів Старого режиму [6, с. 126].

Докорінна наполеонівська перебудова різних закладів освіти мала покласти край старій системі освіти на місцях (le systeme en place). Спираючись на досягнення останніх тридцяти років Старого режиму, революційного і постреволюційного періодів, вона мала за мету не лише зібрати до купи розкидані по всій державі «окремі частинки» освіти, а й утворити принципово нову структуру. Фактично ця реформа реанімувала педагогічні заклади освіти, залишила без змін відносно автономію великих Спеціалізованих шкіл, створила мережу національних ліцеїв і колежів та інтегрувала їх у систему навчальних закладів, на

верхньому щаблі яких були новостворені гуманітарні й природничо-математичні факультети. Отже, нові факультети гуманітарних і природничих наук та вже існуючі факультети права і медицини стали «вершиною» французької освіти. По суті було вибудовано освітні структури, які в майбутньому називатимуться університетами. Зауважимо, що новизна реформи полягала здебільшого не в створенні закладів нового типу, а в інтеграції вже існуючих одиниць в систему освіти, в загальнодержавну адміністративну структуру. Імператорський університет підтвердив, що він є історією французької університетської освіти XIX та першої половини XX ст.

Створення Імператорського університету започатковано в 1806 р. й остаточно завершено 1808 р. Це було об'єднання вищих навчальних закладів, які вже діяли на той час. Як зазначають у своїх працях відомі дослідники К.Нік, К.Лельєвр та ін., вирішальним кроком до створення Імператорського університету було прийняття Консулатом 1 березня 1802 р. закону, який передбачав організацію трьох ступенів навчання в системі освіти: комунальні початкові школи, середні школи (ліцеї і інші) і вищі школи (факультети, великі спеціалізовані школи) [3, с. 213; 4, с. 310-311; 5, с. 15].

Консулат узявся за реформу вищої освіти під кутом «регламентації професій». Приймаючи декрет про свободу професій, за винятком торгівлі наркотиками, Велика революція спровокувала масові безпорядки в суспільстві: шарлатанство нахабно процвітало серед медиків, незнання і некомпетентність – серед працівників судів, прокурорів і адвокатів. Потрібно було негайно „лікувати” таку анархію, але намагання Директорії були безрезультатними. Лише Консулат вирішив цю проблему, запровадивши наукові ступені, які стали необхідними, бо тільки вони офіційно давали право займатися тією чи іншою професійною діяльністю. Відповідно вища освіта стала тісно пов'язаною з цими резолюціями. З того часу вчені звання окреслювали професійні компетенції і прерогативи, якість підготовки і можливість помітної публічної діяльності. Більше того, науковий ступінь, у здобутий незаконним шляхом, вважався соціальним злочином і переслідвався правосуддям.

З метою реалізації ідеї наукових ступенів, Консулат передусім увів обов'язкові екзамени, виробив регламент і процедуру, які гарантували рівень прозорості їх проведення. Так, наприклад, закон від 19 вантоза року XI (10 березня 1803 р.), детально фіксував фахові випробування на науковий ступінь доктора медицини. Таким чином, було зроблено головне - вища університетська освіта повинна завершуватися екзаменами й отриманням наукового ступеня, а не просто бути фактом, який засвідчував навчання в тому чи іншому вищому навчальному закладі.

Найважливішим нововведенням стало впровадження наукових ступенів, якість яких гарантовано державою. Такий стан речей в освіті вперше сприяв реалізації принципу національних дипломів, наділених публічними повноваженнями. Цей принцип вимагав суворої відповідності науковим ступеням, що присуджувалися вищими навчальними закладами, незалежно від якості освіти, яку вони давали, чи контролю, який вони використовували в своїй практичній діяльності. Унітарність вищих ступенів і дипломів, їх публічне визнання донині залишаються специфічною особливістю французької системи університетської освіти. Аналогічність Принципи організації Імператорського університету викладено в законі від 10 травня 1806 р., який був санкціонований імператорським декретом від 20 травня. В перших статтях цього закону йшлося про те, «... що під назвою «Імператорський університет» створюється «корпус» винятково для забезпечення публічної освіти по всій території імперії» [1, с.3].

Проаналізувавши всі статті закону, можна зробити висновок про винятковість, або монополію, на освіту з боку держави, чітку однотипну структуру організації освіти, глибоко централізовану навколо керівника, з громадським чи світським характером і самодостатньою спроможністю до самовідтворення.

Підтвердженням цього є влучні слова Консулата, що задекларував як аксіому: освіта є головною функцією держави, і саме вона повинна забезпечувати навчання, а не якісь автономні установи чи посередники між молоддю і державою [2, с.123].

REFERENCES

1. Avanzini, G. The school from yesterday till tomorrow. Toulouse: Erès 1991. – 56 p.
2. Liard, L. The higher education in France (1789-1889) – Paris: Armand Collin and Company, 1988. – 254 p.
3. Nique, C., Lelièvre C. Biographical history of education in France. – Paris: Retz, 1990. – 503 p.
4. Prost, A. Education, society and policies. A history of education in France from 1945 to the present. – Paris: Seuil, 1992. – 491 p.
5. Remond, A. The rule and consent – govern a society. – Paris: Fayard, 1979. – 292 p.
6. Roche, D. The Age of Enlightenment of province. The academies and provincial academicians, 1680-1789. Paris: The Hague, 1978. – IT – P. 125-131.
7. Regulations. On the level of training and certification of scientific and pedagogical staff in the Ministry of Education of Ukraine. Memorandum and solutions // Education and management. – 1997. – B.1. – №1. – P. 173-179.

Scientific discourse into the history of higher education in France (on the basis of the Imperial University)

S. Styskun, O. Plachotnik

Abstract. The article studies the scientific and pedagogical bases of management of modern university education in France. We consider management system at the Imperial University and its strategy of development of higher education.

Keywords: educational management, Imperial University, higher education, historical and pedagogical analysis